

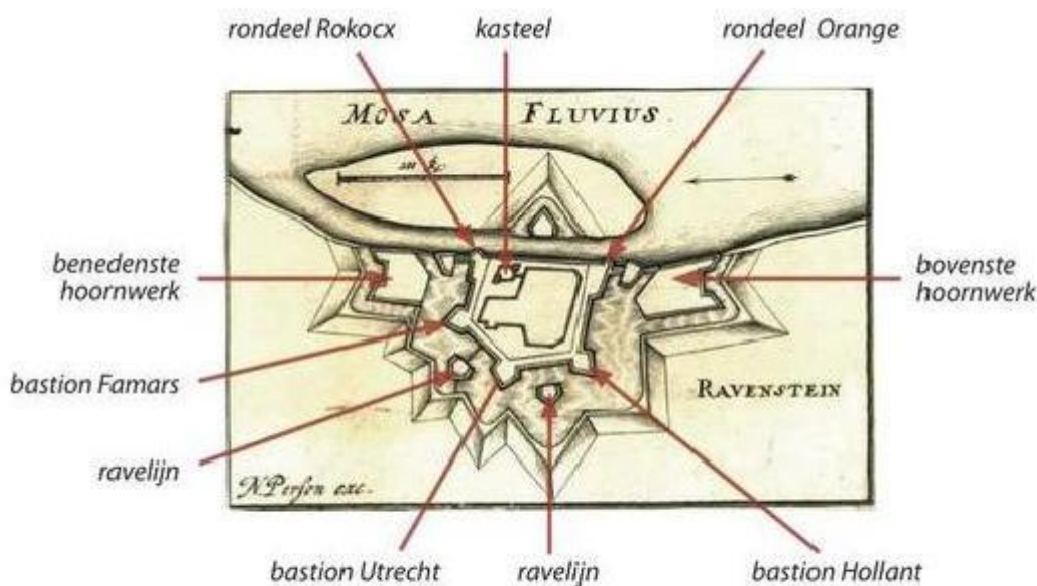
monumentenvereniging 15 april 1945 doesburg

Toelichting op het programma POORTERSDAG 20 mei 2017.

Deze Poortersdag leidt ons naar twee oorspronkelijke oude vestingstadjes, gelegen op de grens van Brabant en Gelderland: Ravenstein en Grave. In slechts een klein uurtje per bus vanuit Doesburg bereikbaar.

Ravenstein.

Ravenstein werd in 1360 gesticht door Walraven (of Walram) van Valkenburg, leenman van de hertog van Brabant, die toen aan de oever van de Maas een kasteel liet bouwen, na daarvoor jarenlang vanuit zijn kasteel te Herpen tol te hebben geheven over het verkeer op de rivier. In 1364 probeerde de hertog tevergeefs een einde te maken aan deze praktijk door het kasteel te belegeren. Walraven wordt opgevolgd door zijn halfbroer Reinoud die Ravenstein in 1380 stadsrechten verleent. Dat maakte de aanleg van de eerste vestingwerken mogelijk.

de verschillende onderdelen van de vestingstad Ravenstein

Reinoud van Valkenburg overlijdt kinderloos in 1397. Hij was getrouwd met Elisabeth van Kleef. Dat leidt ertoe dat graaf Adolf van Kleef tevens de heerschappij over Ravenstein gaat uitoefenen. De graaf werd in 1417 gepromoveerd tot hertog Adolf II. In 1450 erft de zoon van de hertog, ook genaamd Adolf, het Land van Ravenstein van zijn vader. Deze Adolf jr. wordt soeverein 'heer van Ravenstein'. Als zodanig wordt hij na zijn overlijden opgevolgd door zijn zoon Philips van Kleef (1456-1528). Deze vernieuwt de vestingwerken van Ravenstein. Hij is de grondlegger van het vestingwerk dat thans 'Philips van Kleefbolwerck' (anno 1509) heet.

<http://vestingravenstein.nl/>

10.30 u.

In Ravenstein bezoeken we eerst de hoogste molen van Brabant, molen **De Nijverheid**.

'De Nijverheid' is een hoge ronde stenen korenmolen die in 1857 werd gebouwd ter vervanging van een standerdmolen waarvan de geschiedenis tot de Middeleeuwen teruggaat. De molen staat op het voormalige bastion 'Utrecht'. Van de stadsmuur en het bastion is nabij de molen geen metselwerk behouden maar de aarden vulling van het bastion vormt nu de berg waarop de molen staat. De molen heeft als object hoge cultuurhistorische waarde: hij markeert de plaats van het voormalige Bastion Utrecht en domineert de oude stadskern, die status 'Beschermd Stadsgezicht' heeft, zeer door zijn grote hoogte. Voor uitgebreide informatie zie: <http://molenravenstein.nl/geschiedenis/>

In/naast deze molen bevindt zich een kleine bierbrouwerij, **Wilskracht Stadsbrouwerij Ravenstein**. De naam komt van de twee oprichters Wil Princen en Wil van Haren. Zij hebben Wilskracht opgericht vanuit hun passie voor het brouwen van bier. Er wordt door de brouwer graag wat verteld over het proces dat in de brouwerij plaatsvindt. <http://www.stadsbrouwerijravenstein.nl/>

Vanwege het nog vroege uur op de dag drinken wij hier geen bier, maar een kopje koffie met een Molensteen-koek erbij.

11.00u.

Van de molen lopen we door naar het **Philips van Kleefbolwerk anno 1509**: een bijzonder monument. Graafwerkzaamheden in de periode 2011-2014 hebben aan het licht gebracht dat binnen het terrein van het aarden bastion Famars (1621) omvangrijke restanten van een oudere voorganger zijn gelegen. Aanvankelijk werd het als een rondeel aangemerkt. Het blijkt echter een bolwerk naar oud-Italiaans model te zijn. Dendrochronologisch onderzoek heeft uitgewezen dat het bolwerk uit 1509 stamt.

Het bolwerk bestaat uit stenen ruimten, overdekt met aarde, teneinde de muren te beschermen tegen kanonvuur. Het vestingwerk bestaat uit twee geschutskelders, twee kazematten met in het midden een grote ovale verblijfsruime, waarvan de ingang reeds in 1987 werd blootgelegd. Het geheel was grotendeels omgeven door een ter plaatse niet meer herkenbare (stads)gracht.

Ten tijde van de aanleg van het vestingwerk was Philips van Kleef de baas in de soevereine heerlijkheid Land van Ravenstein. Hij leefde van 1456-1528 en noemde zich van 1492 tot zijn dood 'heer van Ravenstein'. Van 1499 tot 1506 was hij tevens gouverneur van Genua, zodat aannemelijk is dat hij in Italië de inspiratie opdeed voor de vernieuwing van de fortificatie van Ravenstein. Teneinde het vestingwerk te onderscheiden van het bastion Famars heeft de ontdekker, prof Van Mourik in wiens tuin dit alles ligt, gekozen voor de naam 'Philips van Kleefbolwerk'.

Oud-hoogleraar Notarieel - en privaatrecht (en tot 2015 alumnidicaan) Martin Jan van Mourik vond in 1987 in zijn tuin in Ravenstein resten van eeuwenoude muren. Van Mourik kreeg van de gemeente echter geen toestemming om verder te graven. Alumni die hem kennen, weten dat hij niet zomaar het bijltje erbij neergooit. In 2011 ging hij verder met graafwerk en werden complete gewelven zichtbaar. Archeologen stonden perplex van deze unieke vondst. Van Mourik besepte pas wat hij gevonden had toen hij op een schietgat stuitte dat deel uitmaakte van een kazemat, een (onderaardse) ruimte voor het opstellen van kanonnen. Philips van Kleef heer van Ravenstein, moest dit bolwerk begin 16e eeuw hebben aangelegd ter verdediging van Ravenstein. Het bleek bij nader onderzoek een uniek 16e eeuws bolwerk naar oud-Italiaans model, met ondergrondse gemetselde kazematten en geschuts-trechters.

In 2016 is na vier jaar graven en nauwgezet restaureren op basis van uitvoerig historisch onderzoek het Philips van Kleefbolwerck (anno 1509) in de tuin van de familie Van Mourik deels weer in al zijn pracht te bewonderen. <http://vestingravenstein.nl/bolwerck>
We krijgen ter plaatse een rondleiding door de heer **Joost Vlemmix** van de Stichting Vestingwerken.

11.50 u.

Door het (kleine) centrum van Ravenstein lopen we terug naar de bus, voor het vervolg van onze trip naar

GRAVE.

De geschiedenis van Grave begint rond 1140. Zeven jaar daaraan voorafgaand, werd Floris de Zwarte vermoord door de Heren (de broers Godfried en Herman) van Kuyc (spreek uit: Kuuk). De Duitse keizer Lotharius, van wie de heren van Kuyc hun bezittingen beleend hadden, bestrafte deze misdaad. Lotharius verwoestte hun kasteel te Cuijk en de broers werden verbannen. Toen de Duitse keizer in 1137 overleed konden de broers terugkeren. Zij herbouwden rond 1140 hun verwoeste burcht, niet in Cuijk maar in Grave. Dit gebied had men namelijk niet in leen maar in eigendom. Rond deze burcht ontstonden de eerste nederzettingen. Daaruit groeide..... Grave!

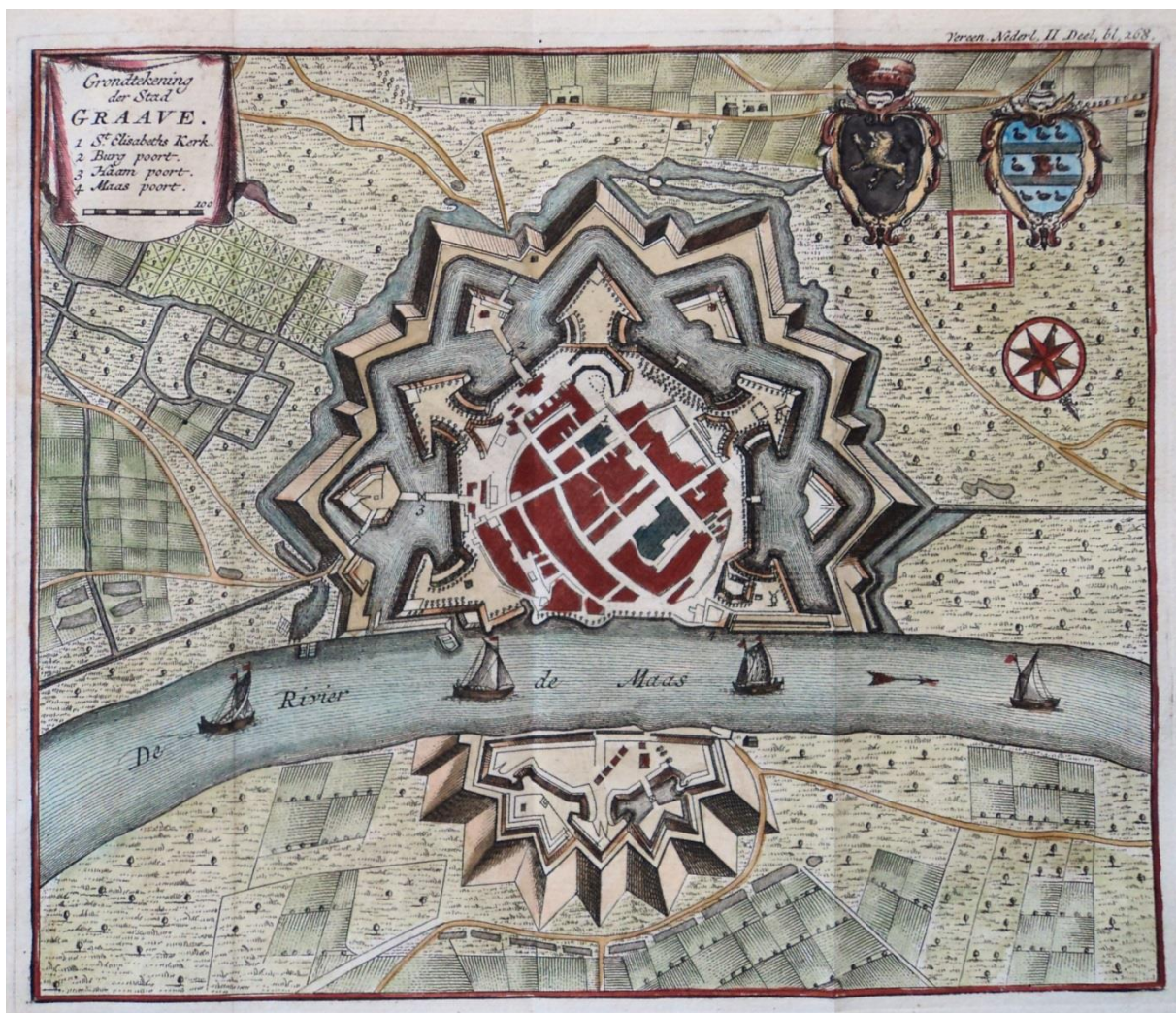
De Heren van Kuyc waren tot 1400 in het Land van Cuijk - en daarmee ook in Grave - de machthebbers. Zij waren voor Grave erg belangrijk. Rond 1245 stichtten zij de St. Elisabethkerk en het begijnhof. Ook van grote betekenis was Jan I van Kuyc. Hij stichtte in 1290 het St. Catharina-gasthuis en hij verhief de St. Elisabethkerk tot kapittelkerk. In 1285 liet hij de stad Grave versterken vanwege de dreiging die uitging van het gebied Gelre aan de overzijde van de Maas. Hiermee werd de grondslag gelegd voor de latere vestingbouw die de geschiedenis van Grave zou gaan bepalen. Grave ondergaat in de eeuwen daarna diverse belegeringen en oorlogen.

Het eerste beleg vond al plaats in 1286 toen het naburige Gelre Grave bedreigde. In 1323 werd de stad Grave een Brabants leen. In de machtsstrijd tussen Gelre en Brabant kreeg Willem van Gulik, Hertog van Gelre, in 1400 Grave in bezit, hoewel Grave wel een Brabants leen bleef. Belangrijk voor Grave werd hertog Arnoud van Gelre. In 1465 werd deze door zijn zoon Adolf ontvoerd en in Buren

gevangen gezet. Pas in 1471 bevrijdde de Bourgondiër Karel de Stoute hem. Uit dankbaarheid voor deze bevrijding schonk hij zijn gebied aan Karel de Stoute. Het verzet hiertegen van diverse steden, maar vooral ook door Adolf's zoon, Karel van Gelre, duurde tot 1536.

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog werd Grave maar liefst tweemaal belegerd en veroverd, namelijk eerst in 1586 door de Spanjaarden onder Parma en in 1602 door Prins Maurits, stadhouder der Verenigde Nederlanden. In 1672 ging Grave over aan Lodewijk XIV, koning van Frankrijk. Twee jaar later wist het Staatse leger Grave weer in handen te krijgen. De zich fel verzettende Fransen maakten onder de aanvallende troepen maar liefst 16.000 (!) slachtoffers voordat ze Grave uit handen gaven. In de stad lagen meer gebouwen tegen de vlakte dan dat er nog overeind stonden. Voor de inwoners moeten al deze belegeringen en gevechtshandelingen een ware hel zijn geweest.

Na dit zware beleg werden de vestingwerken grondig vernieuwd. Het kasteel verdween en de Hampoort werd gebouwd. Nog eenmaal werd Grave belegerd en beschoten; in 1794 verdedigde generaal De Bons de stad tegen, opnieuw, de Fransen. Na enkele weken gaf hij de strijd op. Weer lag de stad in puin. Pas in 1874 werd Grave als vestingstad opgeheven. De ontmanteling van de vestingwerken begon. Slechts restanten bleven bewaard. Nu probeert het gemeentebestuur dat wat er nog over is te conserveren en restaureren. Daar waar mogelijk en betaalbaar worden de vestingwerken hersteld of anders in beeld gebracht.

De binnenstad van Grave bevat gelukkig nog wel heel veel oude gebouwen en woningen, waarvan er ook veel als rijks- of gemeentelijk monument aangewezen zijn. Sanering en restauratie worden rigoureus aangepakt. Sinds 1975 werpt deze jarenlange arbeid haar vruchten af. Een groot aantal

restauraties is voltooid en geeft samen met de gerealiseerde nieuwbouw Grave haar oude sfeer terug.

12.30u.

Voor versterking van de inwendige mens lopen we eerst naar hotel POORT van CLEVE, Hamstraat 1. De bus zet ons op de parkeerplaats af; vandaar lopen we er in een paar minuten naartoe.

13.30 u.

We verkennen Grave door een stadswandeling o.l.v. **Frank Haans**, auteur van de Monumentengids Doesburg en kan daardoor interessante parallellen trekken met onze stad.

het **Graafs Museum**

In het **Graafs Museum** wordt met behulp van archeologische vondsten, gravures, tekeningen, foto's, maquettes en nog vele andere zaken, de boeiende geschiedenis van de gemeente Grave getoond, bestaande uit de stad Grave, de kerkdorpen Gassel, Escharen en Velp (N.-B.) en hun inwoners vanaf de vroegste tijden tot heden.

15.30-16.00 u. heeft u de tijd zelf Grave nog te bekijken of even op een terrasje neer te strijken om alle opgedane indrukken te verwerken.

16.10 u. worden we terug verwacht bij de bus voor de retourrit naar Doesburg;

17.00 u. terug in de Koepoortstraat Doesburg.

Uw bijdrage

De kosten voor deze interessante dag bedragen **slechts € 30, - per persoon**. (dat is inclusief busreis, koffie/koek, lunch en rondleidingen.) **Neem s.v.p. uw Museumjaarkaart mee!**

De loopafstanden tussen de verschillende objecten zijn beperkt (5 min. max.)

De stadsrondwandeling door Grave duurt ruim 1 u., met aansluitend bezoek aan Graafs Museum.